

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของ
ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาได้ศึกษา
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการศึกษา ประกอบด้วย

1. แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินงาน
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
5. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
6. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
7. ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ในการศึกษา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

1. ความหมายของความคิดเห็น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของ
ความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542 : 246) ได้บัญญัติคำว่าความคิดเห็นซึ่งตรงกับคำว่า
Opinion ในภาษาอังกฤษไว้ว่า หมายถึง

1.1 ข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญาความคิดประกอบ ถึงแม้จะไม่ได้
อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม

1.2 ทศนะหรือประมาณการเกี่ยวกับเนื้อหาหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

1.3 คำแถลงที่ยอมรับนับถือกันว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อปัญหาที่มีผู้นำมาขอ
ปรึกษา คำว่าความคิดเห็นมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า เจตคติ ซึ่งมีคำอธิบายไว้ว่าแนวโน้มที่

บุคคลได้รับมาหรือเรียนรู้มา และกลายเป็นแบบอย่างในการแสดงปฏิกิริยาสับสนุน หรือเป็นปฏิบัติต่อบางสิ่งบางอย่างหรือต่อบุคคลบางคน

จํารอง เงินดี (2534 : 2) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้ สังเกตและวัดได้จากคน แต่มีส่วนที่แตกต่างไปจากทัศนคตินั้นเข้าตัวอาจจะตระหนักหรือไม่ตระหนักก็ได้

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2534 : 78) กล่าวว่าความคิดเห็นหมายถึง การแสดงออกทางวาจาของเจตคติการที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อ หรือความรู้สึกอย่างไรเป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลดังนั้นการวัด ความคิดเห็นของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

นพมาศ ชีรเวทิน (2539 : 99) ได้กล่าวไว้ว่าความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นส่วนที่มนุษย์ได้แสดงออกมาโดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริงพูดตามสั่งคมหรือพูดเพื่อเอาใจผู้ฟังก็ตาม แต่เมื่อพูดหรือเขียนไปแล้วก็ทำให้เกิดผล ได้ คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความในใจ

พิชัย คุ้มหรั่ง (2541 : 17) ได้สรุปว่าความคิดเห็นคือการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดโดยเฉพาะด้วยการพูด การเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และพฤติกรรมระหว่างบุคคลเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออกซึ่งการแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ในบางสภาพการณ์ความคิดเห็นอาจจะอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อยก็ตาม

สมยศ อักษร (2546 : 13) ได้สรุปว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนทางด้านความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความรู้สึกเชื่อถือที่ไม่อยู่บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์ในการทำงาน การติดต่อระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน สภาพแวดล้อมและมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้อาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นได้ ความคิดเห็นจึงไม่ถาวรและมีการเปลี่ยนแปลงได้โดยง่ายในบางสถานการณ์ความคิดเห็นอาจอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อย

สรุป ความคิดเห็น หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นการแสดงทัศนคติ ความคิดเห็นอาจเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้แสดงความคิดเห็นซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกับบุคคลอื่น และอาจจะผิดหรือถูกก็ได้

2. ประเภทความคิดเห็น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงประเภทของความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

อุทัย หิรัญโค (2529 : 80-81) ให้ความเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับคือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน และความเห็นทั่ว ๆ ไปไม่เฉพาะอย่าง และมีอยู่เป็นระยะเวลาอันสั้น เรียกว่า opinion เป็นความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อการพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่าย แต่ก็สลายตัวเร็ว

ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ (2532 : 226-233) ได้จำแนกความคิดเห็นเป็น 2 ประเภทดังนี้

2.1 การคิดประเภทสัมพันธ์ (Associative Thinking)

2.1.1 การสร้างวิมานในอากาศ (Day Dreaming)

2.1.2 การฝัน (Night Dreaming)

2.1.3 การคิดเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว (Autistic Thinking)

2.1.4 การคิดที่เป็นอิสระ (Free Association)

2.1.5 การคิดที่ถูกควบคุม (Control Association)

2.2 การคิดโดยตรงที่ใช้ในการแก้ปัญหา (Directed Thinking)

2.2.1 การคิดเชิงวิจารณ์ (Critical Thinking)

2.2.2 การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

สรุป ความคิดเห็นมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่งคือความคิดเห็นที่เป็นทัศนคติ ได้แก่ ความคิดเห็นเชิงบวกหรือเชิงลบ ประเภทที่สองคือความเห็นทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว ความคิดเห็นที่เป็นอิสระ ความคิดเห็นจากความรู้ความเข้าใจ

3. การจัดระดับความคิดเห็น

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2531 : 3) อธิบายว่ามาตรวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธีแต่วิธีที่แพร่หลายมี 4 วิธี คือ

3.1 วิธีของเทอร์สโตน (Thurston's Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดออกเป็นปริมาณแล้วเปรียบเทียบกับตำแหน่งของความคิดเห็นทัศนคติไปในทางเดียวกันและเสมือนว่าเป็นสเกลที่มีช่วงห่างกัน (Equal-Appearing Intervals)

3.2 วิธีกัตต์แมน (Guttman's Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นในแนวเดียวกัน และสามารถจัดอันดับข้อความทัศนคติสูงต่ำแบบเปรียบเทียบกันและกันได้จากอันดับต่ำสุดถึงสูงสุดได้และแสดงถึงการสะสมของข้อแสดงความคิดเห็น

3.3 วิธีจำแนกแบบ S-D Scale (Semantic Differential Scale) เป็นวิธีวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น โดยอาศัยคู่คำ คุณศัพท์ที่มีความหมายตรงกันข้าม (bipolar adjective) เช่น ดี-เลว ขยัน-ขี้เกียจ เป็นต้น

3.4 วิธีวัดแบบลิเคิท (Likert's Scale) เป็นวิธีสร้างมาตรวัดทัศนคติที่นิยมแพร่หลายเพราะเป็นวิธีการสร้างมาตรวัดที่ง่าย ประหยัดเวลา ผู้ตอบสามารถแสดงทัศนคติในทางชื่นชอบหรือไม่ชอบ โดยจัดอันดับความชื่นชอบ ซึ่งอาจมีค่า ตอบให้เลือก 5 หรือ 4 คำตอบ และให้คะแนนเป็น 5,4,3,2,1 ตามลำดับการให้คะแนน positive หรือทาง negative ในที่นี้จะทำการวัดความคิดเห็นโดยวิธีลิเคิท (Likert's Scale) เพราะเป็นวิธีที่ง่าย สะดวกและนิยมกันทั่วไป

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

การแสดงความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งความคิดเห็นของแต่ละคนต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแม้เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไปและอาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ได้รับมาจนมีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็น ได้มีนักวิชาการเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นดังนี้ (จำเรียง ภาวจิตร. 2536 : 248-249)

4.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความคิดเห็นว่า ขึ้นอยู่กับกลุ่มทางสังคมในหลายประการ คือ

4.1.1 ภูมิหลังทางสังคม หมายถึงกลุ่มคนที่มีภูมิหลังที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้เยาว์กับผู้สูงอายุ ชาวเมืองกับชาวชนบท เป็นต้น

4.1.2 กลุ่มอ้างอิง หมายถึง การที่คนเราจะคบหาสมาคมกับใคร หรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้แก่ผู้ใด หรือการกระทำที่ดำเนินถึงอะไรบางอย่างร่วมกันหรืออ้างอิงกันได้ เช่น ประกอบอาชีพเดียวกัน การเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือสมาคมเดียวกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคคลเหล่านั้นด้วย

4.1.3 กลุ่มกระตือรือร้น หรือกลุ่มเลื่อยชา หมายถึง การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นเป็นพิเศษอันจะก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ขึ้นมาได้ ย่อมส่งผลต่อการมุ่งใจ

ให้บุคคลที่เป็นสมาชิกเหล่านั้นมีความคิดเห็นที่คล้อยตามได้ไม่ว่าจะให้คล้อยตามในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกลุ่มเดียวกันก็จะมีอิทธิพลต่อสมาชิกมากน้อย

4.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็น ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Genetic and Physiological Factors)

เป็นปัจจัยตัวแรกที่ไม่ค่อยจะได้พูดถึงมากนัก โดยมีการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรม จะมีผลต่อระดับความก้าวร้าวของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา เจตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้นๆ ได้ ปัจจัยด้านร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิดเห็นและเจตคติของบุคคล เช่น คนที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมาก เป็นต้น

4.2.2 ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct personal experience) คือ

บุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่างๆจากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือพบเห็นต่อสิ่งต่างๆโดยตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะมีความรู้สึกชอบ เนื่องจากน้ำส้มหวาน เย็นหอม ชื่นใจ ทำให้เขามีความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรกเป็นประสบการณ์โดยตรงที่เขาได้รับ

4.2.3 อิทธิพลจากครอบครัว (Parental influence) เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้เมื่อตอนเป็นเด็กเล็กๆ จะได้รับการ อบรมสั่งสอน ทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา

4.2.4 เจตคติและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group determinants of attitude) เป็นปัจจัย ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความคิดเห็นและเจตคติต่างๆจะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในโรงเรียน กลุ่มอ้างอิงต่างๆซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามเป็นไปตามกลุ่มได้

4.2.5 สื่อมวลชน (Mass media) เป็นสื่อต่างๆที่บุคคลได้รับสื่อเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็นมีความรู้สึกต่างๆเป็น ไปตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร

1. ความหมายของการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหาร ดังต่อไปนี้

กิตติมา ปรีดีคิดล (2532 : 41) กล่าวว่าการบริหารเป็นการดำเนินงานโดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

กมล ชูทรัพย์ (2533 : 91) กล่าวว่าการบริหาร หมายถึง การร่วมมือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในองค์กร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

พงศ์สัทม์ ศรีสมทรัพย์ (2533 : 22) การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานหรือกระบวนการใด ๆ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยคำนึงถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเข้ามาช่วย

พะยอม วงศ์สารศรี (2542 : 11) การบริหารคือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร การตระหนักถึงความสามารถ ความสำนึก ความต้องการ และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่กันไป องค์กรจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุป การบริหาร หมายถึง การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อให้สำเร็จลุล่วงไปได้โดยใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ งบประมาณ บุคคลกร และสิ่งอื่น ๆ ในการดำเนินการนั้นๆ

2. ความสำคัญของการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหาร ดังต่อไปนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2538 : 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารว่า

2.1 ช่วยให้การดำรงชีพอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

2.2 ช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลง

ทางสังคม

2.3 การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม

2.4 เป็นวิธีสำคัญที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

2.5 ช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญ และความเสื่อมของสังคม

เอกซัย กี่สุขพันธ์ (2542 : 23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานไว้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

2.6 ช่วยกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงาน (Goal and objectives) หมายถึง ความหมายในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ที่กำลังเผชิญอยู่ แล้วนำมาวางแผนกำหนดเป็นเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทราบทิศทางของการปฏิบัติงาน หรือสิ่งที่ต้องการในอนาคตนั่นเอง

2.7 ช่วยกำหนดภารกิจ และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ (Tasks and activities) หมายถึง ความสามารถในการคิดเพื่อพัฒนาทางเลือกในการปฏิบัติงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภารกิจหลัก ภารกิจรองหรือกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.8 ช่วยกำหนดคน (People) หมายถึงความสามารถในการศึกษา และวิเคราะห์พฤติกรรมในการทำงานของผู้ร่วมงาน และผู้ได้บังคับบัญชา เพื่อเป็นประโยชน์ในการมอบหมายงาน

สรุป การบริหารมีความสำคัญเพราะว่าช่วยให้องค์กรต่าง ๆ ขยายตัวได้อย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยจะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและเป็นตัวบ่งชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งด้านความเจริญ และความเสื่อมของสังคมด้วย

3. กระบวนการบริหาร

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการบริหาร ดังต่อไปนี้

กลุติก และ อุวิก (Gulick and Urwick) ได้สรุปกระบวนการบริหารไว้ใน "Paper on the Science of Administration" ว่า กระบวนการบริหารย่อประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการหรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า "POSDCORB Model" ซึ่งอธิบายตามความหมายได้ดังนี้(สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2540 : 47)

3.1 P = Planning หมายถึงการวางแผนงาน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงนโยบาย (Policy) ทั้งนี้เพื่อให้แผนงานที่กำหนดขึ้นไว้มีความสอดคล้องกันในการดำเนินงาน แผนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ความรู้ในทางวิชาการและวิจารณ์ญาณวินิจฉัยเหตุการณ์ในอนาคตแล้วกำหนดวิธีการ โดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องและสมบูรณ์

3.2 O = Organizing หมายถึงการจัดส่วนราชการหรือองค์การ ซึ่งในการศึกษาบางแห่งก็พิจารณา รวมไปถึงการปฏิบัติงานหรือวิธีการจัดการ (Management) ด้วยเรื่องการ

จัดแบ่งส่วนงานนี้จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน เช่น การจัดแบ่งงาน (Division of Work) เป็นกรม กอง แผนก โดยอาศัยปริมาณงาน คุณภาพของงานหรือ จัดตามลักษณะของงานเฉพาะอย่าง (Specialization) ก็ได้ นอกจากนี้อาจพิจารณาในแง่ของการควบคุม (Control) และหรือพิจารณาในแง่หน่วยงาน (Organization) เช่น หน่วยงานหลัก (Line) หน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) หรือบ้างก็เรียกเป็นหน่วยงานหลัก (Line) หน่วยแนะนำ หรือที่ปรึกษา (Staff) และหน่วยงานช่วยเหลือหน่วยงานอนุกร (Auxiliary) เป็นต้น

3.3 S = Staffing หมายถึงการจัดหาบุคคลและเจ้าหน้าที่มาปฏิบัติงานให้ สอดคล้องกับการจัดแบ่งหน่วยงานที่แบ่งไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งหมายถึง การจัดการเกี่ยวกับการบริหารบุคคล (Personnel Administration) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความสามารถมาปฏิบัติงาน ให้เหมาะสม (Competent Man for Competent Job) หรือ Put the Right Man on the Right Job กับรวมถึงการที่จะเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของคนงานและ พนักงานด้วย

3.4 D = Directing หมายถึงการศึกษาวิธีการอำนวยการ รวมทั้งการควบคุมงาน และนิเทศงาน ตลอดจนศิลปะในการบริหารงาน เช่น ภาวะผู้นำ (Leadership) มนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) และการจูงใจ (Motivation) เป็นต้น

3.5 Co = Coordinating หมายถึงความร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การ ดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและราบรื่น ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการที่จะช่วยให้การ ประสานงานดีขึ้น เพื่อช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงาน การร่วมมือประสานงานเป็น เรื่องที่มีความสำคัญมากในการบริหาร เพราะเป็นกิจกรรมประจำวันที่จะต้องพึงกระทำในการ ปฏิบัติงานและเป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกระดับของงาน การร่วมมือประสานงานเป็นหน้าที่ของ ผู้บังคับบัญชาที่จะต้องจัดให้มีขึ้นในหน่วยงานของตน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในอันที่จะช่วย ให้เกิดความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

3.6 R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวมถึง การประชาสัมพันธ์ (Public relations) ที่จะต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย อันที่จริง การรายงานนี้มีความสัมพันธ์กับการติดต่อสื่อสาร (Communication) อยู่มาก การรายงาน โดยทั่วไปหมายถึงวิธีการของสถาบันในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อเท็จจริงหรือข้อมูล แก่ผู้สนใจมาติดต่อสอบถามผู้บังคับบัญชาและหรือผู้ร่วมงาน ฯลฯ ความสำคัญของรายงาน นั้นอยู่ที่จะต้องอยู่บนรากฐานของความจริง

3.7 B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณ โดยศึกษาให้ทราบถึงระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงิน ตลอดจนการใช้วิธีการงบประมาณและแผนงานเป็นเครื่องมือในการควบคุมงาน วิธีการบริหารงบประมาณ

อองรี ฟาโยล์ (Fayol) คิดค้นหลักการ 14 ข้อ ซึ่งเขาเรียกว่า “หลักการจัดการ” (A principle of management) ขึ้นมาเพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเขาแนะนำว่าควรใช้หลักการนี้อย่างยืดหยุ่น ความท้าทายจึงอยู่ที่ว่าผู้บริหารควรจะใช้หลักการเหล่านี้เมื่อใดและอย่างไร รายละเอียดของหลักการทั้ง 14 ข้อ มีดังนี้ (ธงชัย วงศ์ชัย สุวรรณ. 2540 : 130-132)

3.8 การแบ่งงานกันทำ

3.9 อำนาจโดยชอบธรรม

3.10 วินัย

3.11 เอกภาพของสายการบังคับบัญชา

3.12 เอกภาพของคำสั่ง

3.13 หลักผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตัว

3.14 การให้รางวัลตอบแทน

3.15 การรวมอำนาจ

3.16 ลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา

3.17 คำสั่ง

3.18 ความเสมอภาค

3.19 ความมั่นคงของพนักงาน

3.20 ความคิดริเริ่ม

3.21 ความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 : 59) ได้เสนอกระบวนการบริหารงานว่า ประกอบด้วย

5 ขั้นตอน คือ

3.22 การวางแผน (Planning)

3.23 การจัดรูปองค์การ (Organizing)

3.24 การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing)

3.25 การอำนวยการหรือสั่งการ (Directing)

3.26 การควบคุม (Controlling)

สรุปกระบวนการบริหาร หมายถึง การดำเนินงานต่างๆ ขององค์กร โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้การบริหารหรือการดำเนินงานนั้น ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงาน

1. ความหมายของการดำเนินงาน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีผู้ให้ความหมายของการดำเนินงาน ไว้ดังนี้ สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2545 : 16) อธิบายว่า การดำเนินงาน มีความหมาย เช่นเดียวกับการปฏิบัติงาน ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมของสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิดที่แสดงออกโดยอาจจะ สังเกตได้หรืออาจอยู่ทั้งภายในและภายนอก

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2545 : 30) ได้อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินงานไว้ว่า เป็น พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงาน เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกายรวมทั้งการ ปฏิบัติและพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสภาวะการณ์หนึ่งๆหรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ ล่าช้า คือ บุคคล ไม่ได้ปฏิบัติทันที แต่คาดคะเนว่าอาจปฏิบัติในโอกาสต่อไปเป็นพฤติกรรม ต้อง อาศัยพฤติกรรมระดับต่างๆเป็นส่วนประกอบ ทั้งทางความรู้ และทัศนคติ สามารถประเมินผล ได้ง่าย แต่กระบวนการในการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยเวลา และการตัดสินใจหลาย ขั้นตอน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน มีดังนี้

2.1 คุณลักษณะส่วนบุคคล คุณลักษณะประชากร หมายถึง คุณลักษณะ ส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ประกอบด้วย

2.1.1 ลักษณะประชากร เป็นลักษณะที่ช่วยให้เห็นถึงภูมิหลังของบุคคล เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม สถานที่อยู่อาศัย ขนาดครอบครัวตลอดจน สิ่งอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม ลักษณะประชากรอย่างเดียวยังไม่เป็นเครื่องชี้วัดที่ดีที่จะ แสดงถึงผลการปฏิบัติงานที่ดี ทั้งนี้ยังมีสิ่งที่เกี่ยวข้องคือ ความรู้ ความสามารถ และลักษณะ ทางจิตวิทยา

2.1.2 ลักษณะด้านความสามารถ เป็นสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการพิจารณาเลือกคน เพื่อมาดำเนินงาน ความรู้ความสามารถเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความ พยายามในการทำงานเป็นแรงจูงใจขั้นต้นที่มีผลกระทบต่อไหวพริบของบุคคลที่เอาชนะ สภาพแวดล้อมได้ บุคคลที่รู้สึกว่ามีความรู้ความสามารถในงานของเขา สามารถคิดได้ว่าเขาจะ

ทำงานอย่างจริงจัง ดังนั้นความรู้ความสามารถแบ่งได้ 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ และด้านสมอง ซึ่งบ่อยครั้งได้ใช้ผลการเรียนเป็นเครื่องชี้วัดถึงแนวโน้มของความรู้ความสามารถด้านสมองและการปฏิบัติงาน

2.1.3 ลักษณะด้านจิตวิทยา เป็นการแสดงแนวโน้มของพฤติกรรมแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นและมีอิทธิพลค่อนข้างถาวรต่อพฤติกรรม ลักษณะทางจิตวิทยาเหล่านี้ เช่น ทักษะคิด การรับรู้ ความต้องการ และบุคลิกภาพ เป็นต้น อย่างไรก็ตามความสำคัญของคุณลักษณะประชากรเหล่านี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและความจำเป็นของแต่ละงานซึ่งเซอร์เมอร์ฮอร์นและคณะ เห็นว่า คุณลักษณะประชากรจะต้องมีความเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละงาน เพื่อที่จะนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่ต้องการ

2.1.4 ความพยายามในการทำงาน คุณลักษณะประชากรที่มีความเหมาะสมกับความจำเป็นของงานนั้น ยังไม่สามารถที่จะทำให้บุคคลมีผลการปฏิบัติงานในระดับที่สูงทั้งนี้ยังมีตัวแปรหนึ่งที่สำคัญและต้องมีก็คือ ความพยายามในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความปรารถนาที่จะปฏิบัติงานนั้นคือ ต้องมีแรงจูงใจที่จะทำงาน เป็นแรงผลักดันภายในตัวบุคคลที่มีผลโดยตรงและคงไว้ซึ่งความพยายามในการทำงาน คนที่มีแรงจูงใจจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยกำหนดความพยายามในการทำงาน

2.1.5 การสนับสนุนจากองค์กร ในการปฏิบัติงานของบุคคล จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่ปฏิบัติอยู่บุคคลที่มีลักษณะบุคคลตรงกับความจำเป็นของงาน และได้รับการจูงใจในระดับสูง อาจไม่เป็นผู้ปฏิบัติงานที่ดี หากได้รับการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอจากหน่วยงานหรือที่เรียกว่าข้อจำกัดด้านสถานการณ์ เช่น ขาดเวลาที่จะทำงาน งบประมาณ เครื่องมือ เครื่องใช้และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับงานไม่ชัดเจน ระดับความคาดหวังของผลการปฏิบัติงานที่ไม่เหมาะสม ขาดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงาน ขาดการช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่ยืดหยุ่น เป็นต้น กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมา โดยการนำความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่องานมาเป็นองค์ประกอบในการแสดงพฤติกรรมออกมาเป็นความสามารถ เพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานได้แก่ คุณลักษณะประชากร ความรู้ ความสามารถของบุคคล ความพยายามในการทำงาน การสนับสนุนจากองค์กร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 602) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หมายถึง การกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทพ่อแม่ แม่ ลูก

สมยศ นาวิการ (2520 : 51-55) กล่าวว่า บทบาทมีอยู่ 4 ลักษณะ

1.1 บทบาทตามที่กำหนด คือ บทบาทที่สังคมกลุ่มหรือองค์การกำหนดไว้

1.2 บทบาทหน้าที่ที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

1.3 บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่ง คิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

1.4 บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่งนั้น

วินิจ เกตุคำ (2522 : 6) บทบาท หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในด้านที่เกี่ยวกับคำพูด ลักษณะท่าทาง การตอบสนอง อากักริยา เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่า ตนกำลังทำหน้าที่อะไรอยู่ มีตำแหน่งหรือฐานะทางสังคมอย่างไร

ตุลา มหาพรสุรานนท์ (2524 : 19) บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของคนที่เกิดขึ้นโดยตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ โดยตั้งใจหรือถูกบังคับ ซึ่งพฤติกรรมของแต่ละคนจะแสดงได้หลายอย่าง เพราะคนแต่ละคนอยู่ในสังคมที่แตกต่างกัน หากอยู่ในสังคมเดียวกันก็จะแสดงบทบาทที่สังคมที่ตนอาศัยอยู่ในขณะนั้นคาดหวังยอมรับ

สุชา จันทร์เอม (2524 : 28) บทบาท เป็นสิ่งที่บุคคลในสภาพต่าง ๆ พึงกระทำ นั่นคือสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่สถานภาพอย่างไรแล้วบุคคลในสภาพนั้น จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่

อุทัย หิรัญโต (2526 : 30) บทบาท คือ การปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือมุ่งหวังว่าเขาจะกระทำอยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง การที่คนอื่นคาดหมายหรือหวังให้เขากระทำอย่างนั้น ก็ถือว่าเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมเป็นมูลฐาน

อรุณ รักธรรม (2532 : 41) บทบาท เป็นการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของสถานภาพตำแหน่ง เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาท คือ ต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาท คือ ต้องสั่งสอน

นักเรียน นอกจากนี้บทบาทจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพเพราะเมื่อมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ และปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยอมรับ เราก็สามารถแสดงบทบาทได้อย่างสอดคล้องกับสังคมที่เราอยู่ได้

ปราณี ฐิติวัฒนา (2543 : 46-48) คือ การที่บุคคลปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนในสถานการณ์ที่ตนมีอยู่บทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมาย

1.5 พิจารณาในเรื่องโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะ โดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคล

1.6 พิจารณาในด้านการปฏิบัติต่อกัน บทบาท หมายถึง การกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำอย่างมีแบบแผน โดยผ่านการเรียนรู้มาก่อน คือ ความคาดหวังนั่นเอง เช่น บุคคลอื่นคาดไว้ว่าบุคคลใดตำแหน่งหนึ่ง ควรจะกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมา ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งที่มีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่สังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติซึ่งบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน สถานภาพจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทจะเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

อุทัยวรรณ มรรคประเสริฐ (2543 : 16-17) ได้รวบรวมนักวิชาการหลายท่านไว้ดังนี้

2.1 ทฤษฎี Ralp Linton's Role กล่าวว่า ตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นครุต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

2.2 ทฤษฎี Homann's Role กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งของตนอยู่เสมอ

2.3 ทฤษฎี Parson's Role กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน

2.4 ทฤษฎี Good's Role กล่าวว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น

2.5 ทฤษฎี Guskin's Role กล่าวว่า พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบัน

ต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

สงวนศรี วิรัชชัย (2537 : 25-30) ได้รวบรวมทฤษฎีบทบาทของนักวิชาการหลายท่านแล้วสรุปเป็นแนวทางของตนไว้ว่า การที่จะนำเอาแนวคิดและทฤษฎีบทบาทมาใช้เพื่อให้เราสามารถทำการวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมมนุษย์ สมาชิกในสังคมควรจะเรียนรู้บทบาทกันและกัน ว่าควรจะแสดงบทบาทเมื่อไหร่ อย่างไร ที่ไหนให้เหมาะสมอันเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย ทฤษฎีบทบาทมีการมองอยู่ 2 ลักษณะ คือ

2.6 แนวโครงสร้างนิยม บทบาทถูกมองเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดกฎเกณฑ์โดยสังคมคาดหวังว่าบุคคลในสถานภาพควรมีบทบาทเข้าไปดำรงตำแหน่งในสถานภาพนั้น ๆ อย่างไร และบุคคลอื่นคาดหวังบทบาทของผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ นั้น ตามที่คิดว่าเป็นค่านิยมบรรทัดฐานที่กำหนดให้มีพฤติกรรมนั้น ๆ

2.7 แนวปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นิยม บทบาทจะให้ความสำคัญกับกระบวนการบุคคลโดยทำความเข้าใจว่าบุคคลอื่นให้ความหมายและคาดหวังกับตนเองอย่างไร ในการมีบทบาทในสังคมโดยเกิดจากบุคคลมีการปฏิสังสรรค์ทางสังคมต่อกัน

ฮาร์ดี้และคอร์นเวย์ (1988 : 22-27) กล่าวว่า ทฤษฎีบทบาท จะต้องแบ่งตนเอง (Self) ออกเป็น 2 ส่วน คือ "I" ซึ่งเป็นตัวแสดงถึงสัญชาตญาณธรรมชาติหรือลักษณะเฉพาะของบุคคล "I" จะเป็นพัฒนาการแรกของมนุษย์ที่เรียนรู้เป็นสิ่งแรกจากสิ่งที่สังคมคาดหวัง "ME" ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงตนเองด้านสังคมที่เกิดจากความต้องการของสังคมและความต้องการของบุคคลที่จะได้รับ "ME" จะเป็นพัฒนาการที่มีช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิต ฮาร์ดี้และคอร์นเวย์ มองว่า "ME" เป็นสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม 3 ชั้น คือ

2.8 ชั้นเลียนแบบเริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 2 ขวบ (Imitative stage) โดยเด็กจะเลียนแบบหรือแสดงบทบาทที่ได้รับจากบุคคลอื่น ๆ ที่เห็น (Role Taking) โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา (Significant others) อยู่ใกล้ชิดกับเขา โดยเฉพาะพ่อแม่จะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาขั้นนี้มากที่สุด

2.9 ชั้นแสดงบทบาท (Play stage) เริ่มที่อายุประมาณ 2 ขวบขึ้นไปถึง 4 ขวบ เป็นขั้นเริ่มพัฒนาการของ "ME" เด็กจะเริ่มมีทัศนคติและการกระทำในสิ่งที่สังคมยอมรับ เด็กจะเริ่มเห็นว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กจะเรียนรู้ว่าอะไรถูกหรือผิด โดยมีพ่อแม่หรือสังคมเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรม

2.10 ชั้นแสดงการเล่น (Game stage) อายุ 4 ขวบ ขึ้นไป เป็นขั้นที่เด็กเริ่มที่จะได้รับรู้และเห็นบทบาทการกระทำของบุคคลในสังคมนอกบ้านจะเป็นการพัฒนาบทบาทที่

สังคมส่วนใหญ่ (Generalized other) ต้องการและคาดหวังเริ่มมีการแสดงบทบาทหลายบทบาท

3. ประเภทของบทบาท

อุทัยวรรณ มรรคประเสริฐ (2543 : 18) ได้แยกประเภทของบทบาทออกเป็น

2 ประเภท คือ

3.1 บทบาทที่ได้มาจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดควบคู่มากับตำแหน่งบทบาทตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งต่าง ๆ ที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ จำเป็นต้องกระทำหรือคว่นการกระทำ ซึ่งบทบาทนั้นต้องสอดคล้องกับหน้าที่ที่กำหนดไว้ทางสังคม

3.2 บทบาทที่ปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่สังคมมุ่งหวังให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ควรปฏิบัติและอาจถูกกำหนดจากบุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ได้แก่ เจตคติ การศึกษา อบรม ประสบการณ์ ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นยึดถือ

เหลือ เอกตะคุ (2542 : 9) ได้จำแนกบทบาทในสังคมทั่ว ๆ ไป เป็น 5 บทบาท ซึ่งแตกต่างออกไป คือ บทบาทตามเพศ บทบาทตามวัย บทบาททางอาชีพ บทบาทเกียรติยศ บทบาททางครอบครัว และบทบาทในกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

4. ความขัดแย้งของบทบาท

อุทัยวรรณ มรรคประเสริฐ (2543 : 19) ได้แบ่งความขัดแย้งของบทบาทออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกคนมีบทบาทหลายบทบาท คือ การที่คนมีบทบาทหลายบทบาท และไม่สามารถปฏิบัติหรือแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน ในเวลาเดียวกัน ต้องเลือกปฏิบัติเพียงบทบาทเดียวจึงทำให้เกิดความยุ่งยากและก่อให้เกิดปัญหา ลักษณะที่สอง การกีดกันในบทบาท คือ การขัดกันในบทบาทของนั่นเอง จากภาวะบทบาทที่ขัดแย้งกันนี้ ทำให้ผู้สวมบทบาทมีความอึดอัดใจเป็นอย่างมาก จึงต้องพยายามหาทางออกทางใดทางหนึ่ง จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหา

5. ความกดดันของบทบาท

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 92-93) กล่าวว่า บทบาทอาจก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความไม่พึงพอใจของบุคคล ความขัดแย้งกันก็จะเกิดความกดดันขึ้นเรียกว่าความกดดันของบทบาท ซึ่งเกิดจากความไม่ชัดเจนในบทบาท หรือการแสดงออกถึงบทบาทมากเกินไป หรือการแสดงออกของบทบาทน้อยเกินไป ความกดดันของบทบาทกำหนดออกเป็น 4 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะของการคาดหมายในบทบาท อาจจะเป็นการให้ข้อมูล ข่าวสารการประชุมพิเศษ การฝึกอบรม เพื่อให้บุคคลนั้น ๆ สามารถคาดหมายถึงบทบาทหน้าที่ ที่เขาต้องแสดงในองค์กร

ระยะที่ 2 ระยะที่เป็นทางการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน ข้อบังคับ ที่บุคคลนั้น ๆ จะต้องแสดงบทบาทที่กำหนดเพื่อแลกเปลี่ยนตอบแทน

ระยะที่ 3 ระยะของการเรียนรู้ในบทบาท คือ การเรียนรู้ในบทบาทของตนเอง การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้อง กับความคาดหมายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากผู้ร่วมงาน

ระยะที่ 4 ระยะของการคงอยู่หรือออกไปจากองค์กร คือ ถ้ายบทบาทไม่ สอดคล้องกับความเป็นไปตามความคาดหมายขององค์กร ก็จะเกิดความไม่ชัดเจนใน บทบาทขึ้น หากไม่สามารถแก้ไขได้ก็จะเกิดความเบื่อหน่ายไม่พอใจและลาออกไปในที่สุด

สรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาคัดแย้งของบทบาทสามารถทำได้ คือ การกำหนด บทบาทของสถานภาพบุคคลให้ชัดเจน โดยสมาชิกของสังคมผู้แสดงบทบาทจะต้องยอมรับ ความเป็นจริงและอดทนต่อลักษณะงานในสภาพของตนที่ทำอยู่ การสรรหาบุคคลต้องมีความ เหมาะสมกับตำแหน่งของงาน ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นตัวช่วยจัดความขัดแย้งของบทบาทลงได้

การศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำบทบาทที่ได้มาโดยตำแหน่ง คือ ผู้ดำเนินงานต้องทำ ตามบทบาทที่กำหนด โดยระเบียบ ข้อบังคับ คือ มาตรา 27-28 และมาตรา 34-43 แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 ซึ่งกรมการปกครองได้ นำมาเป็นแนวทางของการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ และ ความรับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้านไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา และด้านอำนาจหน้าที่อื่น ๆ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีผู้รวบรวมความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

การจัดการปกครองท้องถิ่นได้เริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้านที่มาแต่เดิมขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พุทธศักราช 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองดังแต่ก่อน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่าง ๆ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ. 116 ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และได้มีการใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2552 : 18-19)

2. การจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น

การจัดการปกครองท้องถิ่นที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457 ประกอบไปด้วย

2.1 หมู่บ้าน

การตั้งหมู่บ้าน มีการกำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องถิ่นที่ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ กับ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว

2.1.1 หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ วิธีการแรกเป็นการจัดตั้งโดย

ประกาศจังหวัด ภายใต้หลักเกณฑ์ตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พุทธศักราช 2457 ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่นที่ใช้อยู่ปัจจุบันนี้ ได้วางหลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้าน ขึ้นไว้กว้าง ๆ คือ ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมากถึงจำนวนบ้านน้อย ให้ถือเอาจำนวนคนเป็นสำคัญประมาณ ราว 200 คน เป็นหมู่บ้านหนึ่ง และถ้าเป็นที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกันถึงจำนวนคนจะน้อย ถ้ามีจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า 5 บ้านแล้ว จะจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งก็ได้ ในการที่จะพิจารณาจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ ก็จำเป็นจะต้องถือหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้โดยอนุโลมเช่นเดียวกับการตั้งตำบลดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึง ความจำเป็น และความเหมาะสมจริงๆ โดยให้ถือความสะดวกแก่การปกครองเป็นประมาณ และวิธีการที่สอ

เป็นการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้งหมู่บ้าน ไว้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 1,200 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 240 บ้าน , เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมี จำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน , ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สถาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน , เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 200 คน หรือมี จำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 40 บ้าน , ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร , ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สถาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

2.1.2 หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว หมู่บ้านชั่วคราวเป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นในกรณีที่ท้องที่อำเภอใดมีราษฎร ไปตั้งชุมนุมทำการหาเลี้ยงชีพแต่ในบางฤดูและจำนวนราษฎรซึ่งไปตั้งทำการอยู่มากพอสมควร จะจัดเป็นหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์การตั้งหมู่บ้านปกติได้ เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง ให้นายอำเภอประชุมราษฎรในหมู่บ้านนั้น ๆ เลือก ว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจและหน้าที่เหมือนผู้ใหญ่บ้านปกติ

2.1.3 การจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้าน ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่การบริหารงานของหมู่บ้าน มีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1) ผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านหนึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้าน โดยมีที่มาจาก การเลือกของราษฎรในหมู่บ้านนั้น

คุณสมบัติของราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน

1.1) มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือก

1.2) ไม่เป็นภิกษุสามเณร นักพรตหรือนักบวช

1.3) ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ

1.4) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสามเดือน จนถึงวันเลือก

2) คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

2.1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

2.2) อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ ในวันรับเลือก

2.3) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำ และมีชื่อในทะเบียนบ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี จนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

2.4) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2.5) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

2.6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกฤตจิตจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ดิคาเสพตติให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

2.7) ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ

2.8) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

2.9) ไม่เป็นผู้เคยถูกปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกปลดออก หรือไล่ออก

2.10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันพ้นโทษ

2.11) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครอง

สัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้าของหรือเจ้าสำนัก

2.12) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านราษฎร เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านนั้นมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนร้องขอให้ออกจากตำแหน่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อได้สอบสวนเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถ ไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก

2.13) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษปลดออก หรือไล่ออก จากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

2.14) มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใด ไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

3) การเลือกผู้ใหญ่บ้าน การเลือกผู้ใหญ่บ้านนั้นมีสาเหตุที่มา 2 ประการคือ

3.1) มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่

3.2) ผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านว่างลง ซึ่งจะต้องมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบการว่าง วิธีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน กฎหมายกำหนดให้นายอำเภอเป็นประธาน พร้อมด้วยกำนันหรือ ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อย 1 คน ประชุมราษฎรในหมู่บ้านที่มี คุณสมบัติที่จะเลือกผู้ใหญ่บ้าน โดย วิธีลับหรือเปิดเผยก็ได้ ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พุทธศักราช 2551 เมื่อเลือกผู้ใดแล้วถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในตำแหน่งจนอายุครบ 60 ปี การพ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด

3.3) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามของการเป็นผู้ใหญ่บ้าน (ยกเว้นการลาบวช โดย ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด ไม่เกิน 120 วัน)

3.3) อายุครบหกสิบปี

3.4) ตาย

3.5) ได้รับอนุญาตให้ลาออก

3.6) หมูบ้านที่ปกครองถูกยุบ

3.7) ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองเกิน 3 เดือน

3.8) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้นมีจำนวนไม่

น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ร้องขอให้ออกจากตำแหน่ง

3.9) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อ ได้สอบสวน

เห็นว่า บกพร่องในทางความประพฤติหรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง

4) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในหมู่บ้านหนึ่งนอกจากจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองหมู่บ้านแล้ว ยังมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้าน ประเภทของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มี 2 ประเภทคือ

4.1) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีหมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่า 2 คน ต้องขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีอำนาจหน้าที่ ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติกิจการตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่ บ้านเท่าที่ได้รับ เสนอขอคำแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้าน ในกิจการที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่

4.2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ หมู่บ้านใดจะมีได้ต้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็น ผู้อนุมัติตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ มีอำนาจหน้าที่ คือ ตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ถ้ารู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น ในหมู่บ้านเกี่ยวกับความสงบ เรียบร้อย ให้แจ้งต่อผู้ใหญ่บ้าน ถ้ามีคนจรเข้ามาในหมู่บ้านและสงสัยว่ามาโดยไม่สุจริตให้นำตัว ส่งผู้ใหญ่บ้านระงับเหตุ ปรามปราม ติดตามจับผู้ร้าย ตรวจจับสิ่งของที่ผิดกฎหมายส่งผู้ใหญ่บ้านควบคุมตัวผู้สงสัยว่าได้กระทำความผิดและกำลังจะหลบหนีส่งผู้ใหญ่บ้าน ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่บ้านซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย คุณสมบัติของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านที่มาของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ให้ผู้ใหญ่บ้านและกำนันท้องที่ เป็นผู้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกราษฎรที่มีคุณสมบัติ แล้วให้กำนันรายงาน ไปยังนายอำเภอ เพื่อออกหนังสือสำคัญแต่งตั้ง วาระการดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี

5) การพ้นจากตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

5.1) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12

5.2) มีเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่ง

5.3) เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้ผู้ช่วย

ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยถ้าตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านว่างลง ผู้ที่ได้รับคัดเลือกขึ้นมาแทนจะอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ที่ตนแทน

6) คณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย

6.1) ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน

6.2) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง เป็นกรรมการ

6.3) กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรเลือกตั้ง จำนวน 5 - 9

คน เป็นกรรมการ โดย เลือกเป็นรองประธาน 1 คน เลือกเป็นเลขานุการ 1 คน และเลือกเป็นผู้ช่วยเลขานุการ 1 คน อยู่ในตำแหน่ง คราวละ 5 ปี

6.4) คุณสมบัติของกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ

หมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีสัญชาติไทย และมีคุณสมบัติ เช่นเดียวกับผู้ที่มีสิทธิที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ข้อ 2 ถึงข้อ 10 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ คือผู้มีสิทธิเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิคือ ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน

6.5) การเลือกตั้งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีการเลือกตั้ง

กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ กฎหมายกำหนดให้ นายอำเภอเป็นประธาน พร้อมด้วยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอย่างน้อยหนึ่งคน ดำเนินการเลือกตั้งโดยวิธีลับหรือเปิดเผยก็ได้ ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกตั้งกรรมการ หมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ พ.ศ. 2533

6.6) การพ้นจากตำแหน่งกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการ

หมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี นอกจาก ออกจากตำแหน่งตามวาระแล้ว กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิต้องออกจากตำแหน่ง เพราะขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา 12 (3) ถึง (13) และเพราะเหตุเดียวกับการออกจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน ตามมาตรา 14 (2) ถึง (7) ด้วย

6.7) หน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านมี

หน้าที่ เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านฝ่ายต่าง ๆ ในคณะกรรมการหมู่บ้าน กรรมการฝ่ายกิจการต่าง ๆ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านตั้งฝ่ายกิจการ ต่างๆ ขึ้นเพื่อช่วยเหลือ ปฏิบัติภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านในแต่ละสาขางาน ตามที่คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาเห็นสมควร

6.8) การจัดระเบียบหมู่บ้านตามกฎหมายจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง นอกจากการบริหารหมู่บ้านตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่แล้ว ยังมีการบริหารหมู่บ้านในแบบ หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (หมู่บ้าน อพป.) ซึ่งเป็นไป ตาม พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองพุทธศักราช 2522

6.9) การกำหนดหมู่บ้าน อพป. การบริหารหมู่บ้าน อพป. ถือเอาหมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่เป็นหลัก การจะกำหนดให้หมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งหรือตั้งแต่สองหมู่บ้านขึ้นไปเป็น หมู่บ้าน อพป.กระทรวงมหาดไทยต้องประกาศกำหนดเป็นคราวๆ ไป ตามความเหมาะสมแห่งสภาพท้องที่ แต่จะต้องเป็น หมู่บ้านในท้องที่อำเภอเดียวกัน การรวมหมู่บ้านต่างอำเภอกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน อพป.จะกระทำมิได้ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยุบเลิกหมู่บ้าน อพป.กระทำโดย ประกาศกระทรวงมหาดไทย

6.10) การจัดระเบียบบริหารหมู่บ้าน อพป.หมู่บ้าน อพป.แต่ละหมู่บ้านมีคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เป็นผู้บริหารกิจการของหมู่บ้าน คณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป.แต่ละแห่ง มี คณะกรรมการกลางคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการกลาง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการกลางผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเลือกตั้งจากราษฎรในหมู่บ้านนั้นที่มีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดจำนวน 5-7 คน ซึ่งนายอำเภอเป็นผู้กำหนดตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้าน เป็นกรรมการ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละ 4 ปี

6.11) หน้าที่ของคณะกรรมการกลาง บริหารหมู่บ้าน หรือ ดำเนินการตามที่ได้รับอนุมัติ หรือ ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการสภาตำบล นายอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัด พิจารณาวางนโยบายในการปกครองหมู่บ้าน วางแผนและโครงการพัฒนาหมู่บ้านตาม ความต้องการของราษฎรในหมู่บ้านนั้น ปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดไว้สำหรับ คณะกรรมการหมู่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ดูแลการปฏิบัติงานของ คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ให้ความร่วมมือและประสานงาน ในแผนการและโครงการพัฒนาตำบลและหมู่บ้าน สนับสนุนให้มีการร่วมมือจาก องค์การอาสาสมัคร หรือองค์การ สาธารณกุศลตลอดจนแก้ไขปัญหา ข้อขัดข้องและอุปสรรคที่ เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมมือช่วยเหลือการปฏิบัติงานของกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มอื่น ๆ ซึ่ง ทางราชการจัดตั้ง หรือ สนับสนุนและดำเนินงานในเขตหมู่บ้านนั้น เผยแพร่การดำเนินงาน

พัฒนาของทางราชการให้ราษฎรในหมู่บ้านทราบ ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎรในหมู่บ้านเกี่ยวกับความแย้ง เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความยุติธรรม และเมื่อได้ดำเนินการอย่างใดแล้ว ต้องรายงานให้นายอำเภอทราบ ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย หน้าที่ของคณะกรรมการกลาง คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ประจำหมู่บ้าน นอกจากคณะกรรมการกลางแล้ว ยังมีคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือปฏิบัติการกิจ ของคณะกรรมการกลางในแต่ละสาขาตามที่ได้รับมอบ คณะกรรมการฝ่าย ต่าง ๆ จะมีก็คณะแล้วแต่ คณะกรรมการกลางจะพิจารณาเห็นสมควร

2.2 ตำบล

ตำบล เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ที่ย่อยรองจากอำเภอหรือ กิ่งอำเภอ การจัดการปกครองตำบลเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ซึ่ง กำหนดให้ตำบล ประกอบด้วยหลาย ๆ หมู่บ้านรวมกันหลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบล มีดังนี้

2.2.1 หลักเกณฑ์ตาม พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบลไว้กว้างๆ ดังนี้

- 1) ตำบลหนึ่งประกอบด้วยหลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน
- 2) ให้จัดทำเครื่องหมายเขตตำบลไว้ให้ชัดเจน โดยถือตามแนว

ลำห้วย ลำคลอง บึง บาง หรือ สิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ภูเขา

3) ถ้าไม่มีหมายเขต ไม่มีแนวตามข้อ (2) ก็ให้จัดทำหลักปักหมุดหมายเขตไว้ทุกด้านเป็นสิ่งสำคัญ

2.2.2 หลักเกณฑ์ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด กระทรวงมหาดไทยได้วางหลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบลไว้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ดังนี้

- 1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น
 - 1.1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 4,800 คน
 - 1.2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 8 หมู่บ้าน
 - 1.3) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร

ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

- 2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล
 - 2.1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 3,600 คน
 - 2.2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 6 หมู่บ้าน
 - 2.3) ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร

2.4) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอการจัดระเบียบปกครองตำบล

2.2.3 การบริหารราชการตำบล มีพนักงานปกครองตำบล ดังนี้คือ

1) กำนัน ในตำบลหนึ่งมีกำนันคนหนึ่งเป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนทุกหมู่บ้านทั่วทั้งตำบลนั้น นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบล เพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง ในตำบลนั้นขึ้นเป็นกำนัน ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกกำนัน พุทธศักราช 2551 กำนันได้รับเงินค่าตอบแทนเป็นรายเดือน กำนันจะต้องออกจากตำแหน่งเมื่อ

1.1) เมื่อต้องออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

1.2) ลาออก

1.3) ตำบลที่ปกครองถูกยุบ

1.4) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เพราะพิจารณาเห็นว่า

มีความบกพร่อง หรือ ความสามารถไม่เพียงพอกับตำแหน่ง

1.4) ถูกปลดหรือถูกไล่ออก

ทั้งนี้ การออกจากตำแหน่งตาม ข้อ ข. , ค. , ง. ไม่ถือว่าต้องออกจาก ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านด้วย ถ้าตำแหน่งกำนันว่างลงต้องมีการคัดเลือกกำนันขึ้นใหม่ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่นายอำเภอทราบการว่างนั้น อำนาจและหน้าที่ของกำนัน อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการปกครองท้องที่ กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ กำหนดเป็นหลักไว้ ได้แก่ การตรวจตรา รักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล ให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายการป้องกันภัยอันตราย ส่งเสริมความสุขของราษฎรรับเรื่องความเดือดร้อนของราษฎรแจ้งทางราชการและรับข้อราชการ ประกาศแก่ราษฎร หรือที่จะดำเนิน การให้ตามกฎหมาย เช่น การตรวจและเก็บภาษีอากร รวมทั้งการปกครองผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และอำนาจหน้าที่ทุกอย่างเช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน

2) แพทย์ประจำตำบล การดำรงตำแหน่งของแพทย์ประจำตำบล ต้องให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมพร้อมกันเลือก บุคคลผู้มีคุณสมบัติต่อไปนี้ คือ บุคคลผู้มีสัญชาติไทย และมีความรู้ใน วิชาแพทย์แผนปัจจุบันหรือแผนโบราณ ตลอดจนเป็นผู้มีถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น เมื่อเลือกผู้มีคุณสมบัติแล้ว จึงเสนอชื่อให้ ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่งตั้งเป็นแพทย์ประจำตำบล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับ การช่วยเหลือกำนันผู้ใหญ่บ้านคิดอ่าน และจัดการรักษา

ความสงบเรียบร้อยในตำบล ป้องกันและตรวจตราความเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดขึ้นแก่ราษฎรในตำบลนั้นและตำบลใกล้เคียง ตลอดจนรายงานโรคระบาดร้ายแรง

3) สารวัตรกำนัน ในตำบลหนึ่ง ๆ ให้มีสารวัตรกำนันจำนวน 2 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนัน ผู้ที่จะเป็นสารวัตรกำนันนั้นแล้วแต่กำนันจะร้องขอให้เป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรกำนันได้

2.3 อำเภอ

อำเภอเป็นหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาครองจากจังหวัด และไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล เหมือนจังหวัด ประกอบขึ้นจากท้องที่หลายตำบลรวมกันขึ้นเป็นอำเภอ การจัดตั้งอำเภอจะต้องกระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งนอกจากจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินแล้วยังต้องดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ด้วย

2.3.1 หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กำหนดไว้ดังนี้

1) ให้กำหนดเขตท้องที่อำเภอ มีเครื่องหมายและจดเขตอำเภออื่นทุกด้าน อย่าให้มีที่ว่างเปล่าอยู่นอกเขตอำเภอ

2) ให้กำหนดจำนวนตำบลที่รวมเข้าเป็นอำเภอและให้กำหนดเขตตำบลให้ตรงกับเขต อำเภอ ถ้ามีที่ว่างเปล่าเช่นทุ่งหรือป่า เป็นต้น อยู่ใกล้เคียงที่อำเภอใด หรือจะตรวจตราปกครองได้สะดวกจาก อำเภอใด ก็ให้กำหนดที่ว่างนั้นเป็นที่อยู่ในเขตอำเภอนั้น

3) ให้กำหนดที่ตั้ง ที่ว่าการอำเภอ ให้อยู่ในที่ซึ่งจะทำการปกครองราษฎรในอำเภอนั้นได้ สะดวก

2.3.2 กระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อ วันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งอำเภอไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1) เป็นกิ่งอำเภอมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือ

2) เป็นกิ่งอำเภอมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็นทางการปกครอง และการบริการประชาชน คือ มีราษฎรตั้งแต่ 30,000 คนขึ้นไป

3) ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด และสภาจังหวัด

2.3.3 การจัดระเบียบการปกครองอำเภอ ในอำเภอหนึ่งๆ มีเจ้าหน้าที่บริหารงานและดำเนินการปกครองดังนี้

1) นายอำเภอ ในอำเภอหนึ่งๆ จะมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในอำเภอ และรับผิดชอบ ในการบริหารราชการของอำเภอ นอกจากนั้น ยังมีอำนาจปกครองบังคับบัญชาและควบคุมการปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตท้องที่อำเภอของตนอีกด้วย นายอำเภอเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย (กรมการปกครอง) มีอำนาจและหน้าที่ ของนายอำเภอตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2534 ดังต่อไปนี้

1.1) บริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ ถ้ากฎหมายใด มิได้ บัญญัติว่าการปฏิบัติตามกฎหมายนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอที่จะต้อง รักษาการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นด้วย

1.2) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมาย หรือตามที่นายกรัฐมนตรีสั่งการในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

1.3) บริหารราชการตามคำแนะนำและคำชี้แจงของผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้มีหน้าที่ตรวจการ อื่นซึ่งคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม และผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย ในเมื่อไม่ขัด ต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของ กระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการ ของนายกรัฐมนตรี

1.4) ควบคุมดูแลการบริหารราชการท้องถิ่นในอำเภอตามกฎหมาย นอกจากนี้ตามมาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ยังกำหนดให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับราชการของกรมการอำเภอหรือนายอำเภอตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 คือ ปกครองท้องที่ ป้องกันภัยอันตรายของราษฎรและรักษาความสงบในท้องที่ การเกี่ยวกับคดีแพ่งและคดีอาญา บำรุงการทำนา ค้าขาย ป่าไม้ ทางไปมาต่อกัน บำรุงการศึกษา การเก็บภาษีอากร หน้าที่เบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น การช่วยเหลือราชการของอำเภอใกล้เคียง เป็นต้น

2) ปลัดอำเภอ ในอำเภอหนึ่งๆ นอกจากจะมีนายอำเภอเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอแล้วยังมี ปลัดอำเภอ เป็นผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติราชการของนายอำเภอ ปลัดอำเภอเป็นข้าราชการสังกัดกรมการปกครอง

อำเภอหนึ่งๆจะมีปลัดอำเภอ จำนวนมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปริมาณงานและความรับผิดชอบ รวมทั้งความสมควรแก่ราชการเป็นสำคัญ นอกจากนี้ปลัดอำเภอยังรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของกรมการปกครองที่ทำการปกครองอำเภอด้วย

3) หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ ในแต่ละอำเภอนอกจากจะมี นายอำเภอและปลัดอำเภอแล้ว ยังมีหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอซึ่งกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ ส่งไปประจำทำงานในหน้าที่ของตน หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอนั้น ปกติให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ และมีอำนาจปกครอง บังคับบัญชา บรรดา ข้าราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรม นั้นในอำเภอนั้นหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอจะมี มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกฎหมาย และความจำเป็นของงานในอำเภอนั้นเป็นสำคัญ หัวหน้า ส่วนราชการประจำอำเภอที่สำคัญและจำเป็นจะต้องมี เช่น สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เป็นต้น

2.3.4 การแบ่งส่วนราชการของอำเภอในกฎหมายได้กำหนดการแบ่งส่วน ราชการในการบริหารราชการอำเภอออกเป็น 2 ส่วน

1) สำนักงานอำเภอ มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของอำเภอนั้นๆ โดยมี นายอำเภอเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาข้าราชการและรับผิดชอบ ในการปฏิบัติราชการ

2) ส่วนราชการประจำอำเภอ ส่วนราชการประจำอำเภอ เป็นไปตามที่ กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ได้จัดตั้งขึ้นในอำเภอนั้นเป็นสำคัญ โดยมีหัวหน้าส่วนราชการ ประจำอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในส่วน ราชการนั้นๆ และมีหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ราชการของกระทรวง ทบวง กรม นั้น ส่วนราชการประจำอำเภอหลักๆ ที่สำคัญและจำเป็น จะต้องมีนอกจาก ที่ทำการปกครองอำเภอแล้ว เช่น สถานีตำรวจภูธรอำเภอ สำนักงานพัฒนา ชุมชนอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ที่ทำการสถิติอำเภอ เป็นต้น

2.4 กิ่งอำเภอ

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2534 ได้ กำหนดการจัดรูปการปกครองในระดับภูมิภาคไว้แต่อำเภอ แต่กิ่งอำเภอเป็นรูปการปกครองที่ ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 “กิ่งอำเภอมีฐานะเป็น ส่วนราชการที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไปปฏิบัติงานประจำอยู่ เป็นส่วนย่อยของอำเภอ โดยอำเภอ หนึ่งๆ อาจแบ่งพื้นที่ออกเป็นกิ่งอำเภอได้ตามความจำเป็นในการปกครองการจัดตั้งกิ่งอำเภอ” การตั้งกิ่งอำเภอ มีระเบียบ ดังนี้

1) ทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยมีหลักเกณฑ์การจัดตั้งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 64 ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ดังนี้

1.1) อำเภอใดมีท้องที่กว้างขวางซึ่งจะตรวจตราให้ตลอดท้องที่ได้โดยยาก แต่ในท้องที่นั้นมีราษฎรไม่มากพอที่จะตั้งเป็นอำเภอหนึ่งต่างหาก หรือ

1.2) ท้องที่อำเภอใดมีราษฎรจำนวนมากอยู่ห่างไกลที่ว่าการอำเภอ ยากแก่การตรวจตรา แต่ท้องที่เล็กเกินไปไม่สมควรจะตั้งเป็นอำเภอหนึ่งต่างหาก

2) กระทรวงมหาดไทยโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539 ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งกิ่งอำเภอไว้เป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

2.1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น มีราษฎรไม่น้อยกว่า 30,000 คนขึ้นไป มีตำบลไม่น้อยกว่า 5 ตำบลได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดและสภาจังหวัด

2.2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล มีราษฎรไม่น้อยกว่า 15,000 คนขึ้นไป มีตำบลไม่น้อยกว่า 4 ตำบล ที่ว่าการกิ่งอำเภอใหม่ต้องห่างจากที่ว่าการอำเภอเดิมไม่น้อยกว่า 25 กิโลเมตร ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดและสภาจังหวัดในการบริหารราชการของกิ่งอำเภอนั้น นอกจากนี้นายอำเภอท้องที่เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาแล้ว จะมีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ รับผิดชอบในการบริหารราชการรองจากนายอำเภอและมีหน้าที่ปฏิบัติราชการแทนนายอำเภอในเวลาที่นายอำเภอมิได้มาอยู่ที่กิ่งอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เป็นข้าราชการในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และในปี พุทธศักราช 2550 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะกิ่งอำเภอ จำนวน 80 แห่งให้เป็นอำเภอ (สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2552 : 20-37)

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีผู้รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ในชนบทของไทยเราแต่เดิมมานั้นมีลักษณะเป็นสังคมที่ประชาชนอาศัยกันเป็นกลุ่มในแต่ละกลุ่มก็มีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองคอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในกลุ่มอย่างใกล้ชิด ต่อมาเมื่อประชาชนเพิ่มจำนวนขึ้นปัญหาต่าง ๆ ก็มากขึ้นความเป็นอยู่

ของประชาชนก็เปลี่ยนแปลงไป ทำให้อยู่ร่วมกันเป็นหลักแหล่งเป็นชุมชนมากขึ้นมีอาณาเขตแน่นอนและมีแบบแผนการจัดการปกครองอย่างเป็นทางการยิ่งขึ้น

จากหลักฐานที่มีอยู่พอสันนิษฐานได้ว่าในสมัยสุโขทัยนั้นแบ่งการปกครองออกเป็นมณฑล แต่ละมณฑลมีเมืองในสังกัดซึ่งแยกออกเป็นเมืองเอก โท ตรี และจัตวา โดยแต่ละเมือง มีการปกครอง ดังนี้ (กรมการปกครอง, 2550 : 43-45)

1.1 เจ้าเมือง (มีตำแหน่งต่างกันตามชั้นของเมือง) ปกครองหลายหมื่นหลังคาเรือนและมีปลัดเมืองเป็นผู้ช่วย

1.2 นายแขวงหรือนายอำเภอ ปกครองคนราวหมื่นหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อเจ้าเมือง

1.3 นายแคว้นหรือกำนัน ปกครองคนราวพันหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแขวง

1.4 นายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน ปกครองคนราวร้อยหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อ

นายแคว้น

ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยามีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า ได้มีการจัดระเบียบการปกครองแยกย่อยลงไปอีก กล่าวคือมีการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ภายในเมืองหนึ่ง ๆ ทั้งหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองชั้นใน โดยแบ่งเมืองออกเป็นแขวง แขวงแบ่งออกเป็นตำบล ตำบลแบ่งออกเป็นบ้าน ซึ่งเป็นที่รวมของหลาย ๆ ครัวเรือน แต่มิได้กำหนดจำนวนคนหรือจำนวนบ้านไว้ นอกจากนี้ยังให้มีผู้ปกครอง โดยเฉพาะ ได้แก่ บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเจ้าเมืองแต่งตั้งเป็นหัวหน้า เมื่อหลายบ้านรวมกันเป็นตำบลก็มีกำนันเป็นหัวหน้าและมักได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พัน” และหลายตำบลรวมกันเป็นแขวงก็จะมีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง หลายแขวงรวมกันเป็น “เมือง” มีผู้รั้งหรือพระยามานครเป็นผู้ปกครอง เมืองนี้มีลักษณะคล้ายจังหวัดในปัจจุบัน ส่วนแขวงเทียบเท่าอำเภอ การปกครองรูปแบบนี้เป็นหลักที่ยึดถือมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพุทธศักราช 2435 ทั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการจัดการปกครองหมู่บ้านและตำบลใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะในด้านการจัดตั้งซึ่งปรากฏในเนื้อหาจดหมายของพระยามหา

อำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ครั้งยังเป็นหลวงเทศาจิตรวิจารณ์ ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลอง
ตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน ความว่า (กรมการปกครอง. 2550 : 47-49)

“ในขั้นต้นทำบัญชีสำมะโนครัวบ้านที่จะจัดเป็นหมู่บ้านและตำบลก่อนเสร็จแล้ว
จึงลงมือจัดการ ตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันต่อไป คือ ไปจัดรวมครัวที่เป็นเจ้าของบ้านใกล้เคียง
ติดต่อกัน รวสกินเจ้าของหนึ่งจะมีเรือนกี่หลังก็ตามรวมกันเข้าเป็นหมู่บ้าน แล้วเชิญ
เจ้าของบ้าน มาประชุมกันในวัด พร้อมด้วยราษฎรอื่น ๆ

เมื่อถามทราบว่ามีใครผู้ใดเป็นเจ้าของบ้านแล้วก็ให้มาร่วมกันขอให้เลือกกันในหมู่
ของเขา ที่มาประชุมว่าควรจะให้ใครเป็น “ผู้ใหญ่บ้าน” สังเกตดูเขาตรึงตรองกันมาก ชุบชิบ
ปรึกษาหารือกัน เห็นจะเป็นด้วยเรื่องเกรงใจกันแต่ในที่สุดก็ได้ความเห็น โดยมากกว่าใครใน
พวก ของเขาที่มาประชุม นั้น ควรจะเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วข้าพระพุทธเจ้าก็เขียนใบตั้งชั่วคราว
ให้เขาถือไว้จนกว่า จะได้มีการหมายตั้งออกให้ใหม่ตามทางราชการ เมื่อ ได้จัดตั้งผู้ใหญ่บ้าน
ได้พอสมควรที่จะจัดตั้งเป็นตำบลไว้แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ไปประชุม ที่ศาลาวัดพร้อมด้วย
ราษฎรในท้องที่นั้น เชิญผู้ใหญ่บ้านในตำบลที่ข้าพระพุทธเจ้าให้เลือกตั้งไว้แล้วมาประชุม
พร้อมกัน แล้วขอให้ผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้นเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง ในหมู่ของเขาว่าใคร จะควร
ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าว่าการตำบล เมื่อเขาพร้อมกันเห็นควรผู้ใดแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็
ออกหมายตั้งชั่วคราวให้เขาเป็นกำนัน ตำบลนั้น แล้วข้าพระพุทธเจ้า ไปทำอย่างเดียวกันต่อ ๆ
ไปทุกตำบล ตำบลใดที่ข้าพระพุทธเจ้า ไปจัดตั้งกำนันในวันแรกในวัดใด ข้าพระพุทธเจ้า
อาราธนาพระภิกษุในวัดนั้นมาประชุมอยู่ด้วย พอใครได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็นิมนต์ให้สวดชยันโต
ให้พร นอกจากทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังมีการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดย คุณภาพ
ท้องที่ และความเป็นอยู่ทั่วไปของประชาชน โดยสมเด็จพระยาจักรพรรดิราชานุภาพ องค์ปฐม
เสนาบดีของกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จออกตรวจราชการตามหัวเมืองต่าง ๆ และทรง
มอบหมายให้หลวงเทศาจิตรวิจารณ์ เดินทางไปดูงานการปกครองของประเทศพม่าและมลายู
หลังจากนั้นพระองค์ทรงเรียกประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลเพื่อปรึกษาความเห็นและรับฟัง
ข้อเท็จจริงของแต่ละท้องที่

เมื่อปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดี
จึงได้วางรูปแบบ การปกครองระดับหมู่บ้านตำบลเรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการ
ขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองประเทศ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ โดยประกาศใช้บังคับเมื่อ
วันที่ 22 พฤษภาคม ร.ศ.116 (พุทธศักราช 2440) ชื่อความและหลักเกณฑ์ส่วนใหญ่ของ

พระราชบัญญัตินี้ ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยสืบมา นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ได้กำหนดการจัดระเบียบตำบลและหมู่บ้าน รวมทั้งกำหนดหน้าที่ไว้อย่างละเอียดเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามท้องที่ต่าง ๆ ต่างพระเนตรพระกรรณ สร้างความเป็นธรรมในการปกครองบ้างเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเด่นของกฎหมายฉบับนี้ที่กำหนดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ค่ายเป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเอง หลังจากที่ได้ประกาศพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 มาเป็นเวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงประกาศยกเลิกและประกาศใช้ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านสืบมาจนถึงทุกวันนี้ (กรมการปกครอง. 2550 : 50-55)

2. อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

2.1 อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 ได้กำหนดให้ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1.1. ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

- 1) อำนาจความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน
- 2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่
- 3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อน ทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
- 5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

7) อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้ สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

8) แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉิน รวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบภัย

9) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบ พร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

11) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอมอบหมาย

2.1.2 อำนาจในการที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญาดังต่อไปนี้ คือ

1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมาย เกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตน ต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ

3) เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ทำผิดกฎหมายมีอยู่ที่ดี หรือสิ่งของที่ดี สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำผิดกฎหมาย หรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมาย ก็ดีให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

4) เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

5) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการ ให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้น และรีบส่งต่อกำนัน หรือกรรมการอำเภอตามสมควร

6) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้น หรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

2.2 อำนาจหน้าที่ของกำนัน

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552) ได้กำหนดให้ กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน และกำนันมีอำนาจเป็นการเฉพาะ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย

1) บรรดาการที่จะตรวจตรารักษาความปกติเรียบร้อยในตำบล คือ การที่จะว่ากล่าวราษฎรในตำบลนั้น ให้ประพฤติตามพระราชกำหนดกฎหมายก็ดี หรือการที่จะป้องกันภัยอันตรายและรักษาความสุขสำราญของราษฎรในตำบลนั้นก็ดี หรือการที่จะรับกิจสุขทุกข์ของราษฎรในตำบลนั้น ขึ้นร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการเมือง กรมการอำเภอ และจะรับข้อราชการมาประกาศแก่ราษฎรในตำบลนั้นก็ดีหรือที่จะจัดการตามพระราชกำหนด กฎหมาย เช่น การตรวจและนำเก็บภาษีอากรในตำบลนั้นก็ดี การทั้งนี้อยู่ในหน้าที่ของกำนันผู้เป็นนายตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้งปวงในตำบลนั้น และแพทย์ประจำตำบลจะต้องช่วยกันเขาเป็นธุระจัดการให้เรียบร้อยได้ตามสมควรแก่หน้าที่ นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กล่าวโดยเฉพาะให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกำนัน ให้กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย

2) ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎร หรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้น ในตำบลต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

3) ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดี หรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใด ๆ ในตำบลของตน หรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วย ได้ก็ดี หรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาฆ่าตัวในตำบลนั้นก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดี เป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบล ออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การ โดยเต็มกำลัง

4) ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้มีที่พักตามควร

5) ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทาง หรือขาดแคลนพาหนะเสบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะร้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดหาให้ตามที่จะทำได้ ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใด ให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น

6) กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในตำบลนั้น

7) กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน

8) กำนันต้องทำบัญชีสิ่งของ ซึ่งต้องภายในอารักขาในแขวงนั้นยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร

9) กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหาหรือให้ช่วยก็ได้

10) ในตำบลหนึ่ง ให้มีสรวัดสำหรับเป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนันสองคน ผู้ที่จะเป็นสรวัดนี้แล้วแต่กำนันจะขอร้องให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของผู้ว่าราชการเมืองด้วยจึงเป็นได้ และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสรวัดได้

2.2.2 อำนาจในการที่เกี่ยวกับความอาญาดังต่อไปนี้ คือ

1) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตน ต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

2) เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้น ในตำบลที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

3) เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำความผิดกฎหมายก็ดี หรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้ และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

4) ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้น เป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้นแล้วรีบส่งต่อกรมการอำเภอตามสมควร

5) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด กำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

6) ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดีหรือผู้ต้องโจรกรรม จะทำกฎหมายตราสิน หรือมีผู้จะขอทำชันสูตรบาดแผลก็ดี ทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัด และทรัพย์สินสิ่งของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้น ไปยังกรมการอำเภอ ถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชันสูตรให้รู้เห็น แล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น (กรมการปกครอง. 2552 : 50-75)

2.3 แนวความคิดของผู้บริหารและผู้รู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

อาชีพกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งที่เก่าแก่มามีมาตั้งแต่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชประสงค์ให้ทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านขึ้นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อปีพระพุทธศักราช 2435 ล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน (พุทธศักราช 2553) เป็นเวลากว่า 118 ปี ด้วยเหตุที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งนักปกครองที่อยู่คู่กับระบบราชการของประเทศไทยมาช้านาน จึงมีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ ดังนี้

2.3.1 กรมการปกครอง (2550 : 3-5) กล่าวถึง สถาบันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตลักษณะสังคมชาวบ้านจะอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองควบคุมดูแลชีวิตความเป็นอยู่ และป้องกันโจรผู้ร้ายอำชชโมยอยู่อย่างใกล้ชิดในปัจจุบันแม้สภาพสังคมจะเจริญขึ้น ผู้นำที่จะช่วยประสานกับภาครัฐแก้ไขความเดือดร้อน เมื่อเกิดภัยพิบัติจึงยังมีความจำเป็นที่ต้องมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ อยู่คู่กับการปกครองของไทย เพียงแต่การเรียกชื่อสถาบันนี้แตกต่างกันคือ นับแต่ยุคสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานคร

- 1) ยุคสุโขทัยเป็นราชธานี การปกครองแบ่งเป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี และจัตวา ในแต่ละเมืองจะแบ่งเป็นแขวง โดยมีเจ้าเมืองและนายแขวง ดูแลส่วนในแต่ละแขวงก็จะแบ่งเป็นแขวง และแต่ละแขวงแบ่งเป็นบ้าน โดยมีนายแขวง หรือนายบ้าน เป็นหัวหน้าดูแล
- 2) ยุคกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การปกครองสมัยสุโขทัยได้นำมาใช้ในตอนต้นสมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กษัตริย์กรุงศรีอยุธยาได้ปรับปรุงการปกครอง โดยมีการแบ่งเป็นหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองชั้นใน โดยมีผู้ปกครองที่มีบรรดาศักดิ์เป็นผู้รั้งหรือพระยา เมืองแต่ละเมืองจะแบ่งเป็นแขวง โดยมีหมื่นแขวงปกครอง และในระดับแขวงแบ่งเป็น ตำบล ซึ่งก็คือ แขวงในสมัยสุโขทัย และในแต่ละตำบล ก็แบ่งเป็นบ้าน ผู้ปกครองก็จะเป็นผู้ใหญ่บ้านดูแลและมีบรรดาศักดิ์ “พัน”
- 3) ยุครัตนโกสินทร์ ตำแหน่งนายบ้านและนายแขวงก็เรียกว่า “พัน” โดยทั้งนี้ทั้งนายบ้านและนายแขวง จะมาจากการแต่งตั้งของเจ้าเมืองหรือผู้รั้ง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครอง โดยมีการตั้งมณฑลเทศาภิบาล จังหวัดและอำเภอ มีผู้ปกครองคือ ข้าหลวงเทศาภิบาล ข้าหลวงเมืองและนายอำเภอดูแลตามลำดับ ซึ่งต่อมาได้

ยุบการปกครองระดับมณฑล และตำแหน่งข้าหลวงได้เปลี่ยนเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนในการปกครองที่ต่ำกว่า อำเภอ ก็จะแบ่งเป็นตำบลและหมู่บ้าน และมีการเปลี่ยนแปลงการสรรหาคำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากการแต่งตั้งโดยข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นการเลือกโดยราษฎรในตำบลหรือหมู่บ้านนั้น

2.3.2 สถาบันดำรงราชานุภาพ (2552 : 9-15) กล่าวถึง ความเป็นอยู่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสังคมการเมืองยุคใหม่ ซึ่งความเดิมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกำเนิดและพัฒนาการมาจากระบบราชาธิปไตย โดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติม ถึงฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552) ซึ่งเวลาล่วงนับ 96 ปีแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คือ กลไกอำนาจรัฐส่วนภูมิภาคหรือระบบเทศบาลเดิมในศตวรรษก่อนเมื่อโลกได้ก้าวหน้าและพัฒนามาเป็นลำดับ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งประจำอยู่ในหน่วยเล็กที่สุดของสังคมคือหมู่บ้านและตำบล เริ่มหมดความสำคัญลงไปทุกที แต่ในเมื่อรัฐไทยยังคงมีตำบล หมู่บ้านอยู่องค์กรและตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้านจึงกลายเป็นของคู่บ้านคู่เมือง จนกลายเป็นสถาบันไปแล้ว จึงยากที่ยุบหรือย่อยสลายลงไปได้ง่าย ๆ ราชอาณาจักรไทยในวันนี้ ประกอบไปด้วยหมู่บ้านมากเกือบ 80,000 แห่ง และตำบลอีก 6,745 แห่ง ในกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง และกรม ราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ จังหวัดและอำเภอ และราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และรูปแบบพิเศษคือกรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เมื่อพิจารณากฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดินนี้แล้ว จะเห็นว่า ไม่มีที่ที่จะให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยืนอยู่ คงมีเพียงกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่เท่านั้น ที่พอจะรองรับสถานภาพทางกฎหมายกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ดำรงอยู่ได้แล้วเรียกว่า “การปกครองท้องที่” โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องทำงานขึ้นตรงต่อนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะตัวแทนราชการส่วนภูมิภาค และอาจถูกถอดถอนได้จากผู้ว่าราชการจังหวัดหากมีความคิดหรือขาดคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ในขณะที่เดียวกันกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกฎหมายกำหนดให้มาจากการเลือกของประชาชน และถูกถอดถอนได้โดยประชาชนเช่นกัน ดังนั้น ในแง่นี้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็คือตัวแทนที่จะต้องรับฟังเสียงของประชาชนด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงต้องเล่นทั้งสองบทบาทไปด้วยกันคือ เป็นเสมือนผู้บังคับบัญชาของข้าราชการส่วนภูมิภาค (นายอำเภอกับผู้ว่าราชการจังหวัด) และเป็นตัวแทนของประชาชนจากหมู่บ้านตำบลนั้น ๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในฐานะลูกน้องข้าราชการส่วนภูมิภาค จึงเป็นเสมือนปลายประสาทอำนาจรัฐที่จะรองรับทุกเรื่องราวในสังคมไทยที่เกิดในตำบล หมู่บ้าน และงานฝาก จากหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐต่างๆ ซึ่งมักใช้อำนาจ

ผ่านไปยั้งตำบล หมู่บ้าน รวมทั้งยังเป็นฐานเสียงอันเข้มแข็งหรือหัวคะแนนให้กับพรรคการเมืองและนักการเมืองทุกระดับ โครงสร้างของประเทศในระบบราชการมีไปถึงชั้นปลัดอำเภอ แต่พอไปถึงระดับตำบล หมู่บ้านกลับไม่มีก็เลย จึงต้องใช้ประชาชนซึ่งเป็นที่รักนับถือของชาวบ้านมา ทำหน้าที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เครือข่ายระบบประเทศสามารถระดมสรรพกำลังใช้กำลังมวลชนในการแก้ไขปัญหาหลายอย่าง อาทิ เรื่องยาเสพติด เรื่องการปราบปรามผู้มีอิทธิพล เรื่องของอาวุธปืนต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็เห็นชัดว่า เครือข่ายของกระทรวงมหาดไทยลงไปถึงระดับตำบล หมู่บ้าน ได้อย่างรวดเร็ว และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เหมือนเป็นหูเป็นตา เป็นผู้ดูแลด้านความสงบเรียบร้อยของประชาชน เป็นเครือข่ายที่ครอบคลุมไปจนถึงตำบล หมู่บ้าน ถ้าตัดกำนัน ผู้ใหญ่บ้านออกก็จะไม่ลงไปถึงตำบล หมู่บ้าน รัฐบาลจะลงไปไม่ถึงรากหญ้า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนปลายประสาทของรัฐบาล เพราะฉะนั้นปลายประสาทจะต้องส่งสัญญาณกลับมายังศูนย์กลางได้อย่างรวดเร็ว ศูนย์กลางก็สามารถส่งสัญญาณไปยังปลายประสาทได้อย่างรวดเร็วเช่นกัน การเคลื่อนไหวแม้จะรวดเร็วแต่ถ้าหากคนที่ต้องทำหน้าที่ดังกล่าวมาจากการเลือกตั้งก็น่าจะไม่ค่อยตรงเท่าไร ต้องมีการแยกระบบภายในหมู่บ้านและตำบลออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนแรก เป็นสายราชการลงไปถึงตำบล และท้ายสุดที่หมู่บ้านให้ทำหน้าที่ดูแลเรื่องกฎหมาย ความมั่นคง ทรัพย์สินของทางราชการ ดูแลผลประโยชน์ของทางราชการ สายนี้จะเลือกตั้งไม่ได้ควรจะใช้วิธีการสรรหาเพื่อแต่งตั้งตามแนวทางของสถาบันพระปกเกล้า กับอีกสายหนึ่ง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด มาจากการเลือกตั้งเพื่อทำงานด้านการพัฒนาและบริการสาธารณะแก่ประชาชน ประเด็นนี้มีว่า ประชาชน ไม่ได้สนใจเหมือนสถาบันพระปกเกล้าว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหากจะอยู่ต่อไปจะต้องทำหน้าที่อะไร แต่ประชาชนสนใจเพียงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น เพราะประชาชนถือว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้แทนของชาวบ้านในตำบล หมู่บ้าน นั้น ความเป็นจริงในเรื่องนี้แต่ไหนแต่ไรมาทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือสมาคมกำนันผู้ใหญ่บ้านต่างไม่ได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องการเลือกตั้งเลย แต่เรื่องที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พร้อมใจกันเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องคือ วาระการดำรงตำแหน่งหลังการได้รับการเลือกจากชาวบ้าน อยากให้อยู่ครบวาระ 60 ปี จึงเกษียณอายุเหมือนข้าราชการ และอยากได้รับค่าตอบแทน (เงินเดือน) เพิ่ม เพราะมีรายจ่ายมาก โดยเฉพาะภาษีสังคมในฐานะผู้นำชุมชน ส่วนเรื่องการเพิ่มเงินค่าตอบแทนทางรัฐบาลกำลังพิจารณาด้วยวิธีการปรับลดจำนวน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบลง โดยหันไปใช้วิธีการเลือกตั้ง แต่ได้รับการ

คัดค้านทุกห้วงอ้อมหญ้า จนต้องยกเลิกเรื่องนี้ไป ทั้งหมดนี้คือ กระบวนหรือปรับระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านครั้งใหญ่ในระบอบประชาธิปไตยระลอกสอง เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านถูกทอนกำลัง จนอาจมองได้ว่าไร้ความหมาย แต่เพื่อความปรองดองแห่งชาติ จึงมีบทเฉพาะให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ชุด 4 ปีแรกของประเทศไทย มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่อยู่ด้วย หลังจากนั้นให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งของประชาชน นับแต่นั้นมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาลเมือง เทศบาลนคร กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ก็ถูกยุบไปตามกฎหมาย และในปีพุทธศักราช 2541 เป็นต้นมาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงถูกตัดขาดจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.3.3 กรมการปกครอง (2552 : 31-35) กล่าวถึง การปรับปรุงกฎหมายหลักในการปกครองท้องที่ ซึ่งปัจจุบันการปกครองส่วนภูมิภาคของประเทศรวมไปถึงการปกครองในระดับตำบล หมู่บ้านในอดีตมีการปรับปรุงหลายครั้งจนเป็นที่แน่นอนแล้ว รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ และต่อมาได้ปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 อีกครั้งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ดูแลโดยกระทรวงมหาดไทยและดูแลการปกครองส่วนภูมิภาคทั้งหมด มีกรมการปกครอง กำกับดูแลการปกครองส่วนภูมิภาคตั้งแต่ระดับอำเภอลงไปอย่างเช่น ในปัจจุบัน ซึ่งการปรับปรุงกฎหมายปกครองท้องที่ แยกเป็นลำดับได้ ดังนี้

1) การเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครั้งแรกราษฎรได้มีการทดลองเลือก

ผู้ใหญ่บ้านและกำนันเพื่อแต่งตั้งขึ้นปกครองดูแลหมู่บ้านและตำบลที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปีพุทธศักราช 2435 ทั้งนี้เนื่องมาจากพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเอง ขั้นตอนและบรรยากาศการเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านที่พระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ครั้งเป็นหลวงเทศาภิบาลวิจารณ์ ที่นำพลสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยขณะนั้น ความโดยสรุปว่า “ในขั้นต้นทำบัญชีสำมะโนครัวบ้านที่จัดเป็นหมู่บ้านและตำบลก่อน เชิญเจ้าบ้านมาประชุมที่วัด เมื่อที่ประชุมพร้อมแล้วก็สอบถามว่าสมควรให้ใครเป็น “ผู้ใหญ่บ้าน” เมื่อได้แล้วก็ออกไปตั้งชั่วคราวให้ ส่วนกำนันก็จะให้ผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น เป็นผู้เลือกผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่งเป็นกำนัน ดังนั้นกำนัน จะมีสถานภาพเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านใดบ้านหนึ่งด้วย” ทั้งนี้วาระการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะอยู่ในตำแหน่งได้ถึง 60 ปี จึงเกษียณจากปัจจุบันสู่อายุเมื่อมาถึงปีปัจจุบัน

ปรากฏว่าประเทศไทยได้มีการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปโดยรวดเร็ว คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ แต่การปกครองท้องถิ่นระดับตำบลหมู่บ้าน ยังไม่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมทำให้การปฏิบัติงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ประกอบกับ อำนาจหน้าที่ซึ่งมีความซ้ำซ้อนกับภารกิจและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 อีกครั้งเป็นครั้งที่ 12 เพื่อปรับปรุงการเข้าสู่ตำแหน่ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน และให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นอีกองค์หนึ่งมาช่วยงานกำนันผู้ใหญ่บ้านสอดคล้องกับการปรับปรุงการบริหารราชการแผ่นดิน และอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรมการปกครอง. 2552 : 36-38)

2) การเข้าสู่ตำแหน่ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่ง
 กำนันผู้ใหญ่บ้าน ได้เปลี่ยนแปลงใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยผู้ใหญ่บ้านเข้าสู่ตำแหน่งด้วยการเลือกของราษฎรในหมู่บ้านและพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปี ส่วนกำนันนายอำเภอจะเป็นผู้เรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ๆ คัดเลือกผู้ใหญ่บ้าน 1 คนเป็นกำนัน อย่างไรก็ตามสำหรับกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งดำรงตำแหน่งก่อนพระราชบัญญัติที่แก้ไขใหม่นี้ก็ให้อยู่ในตำแหน่งต่อไป จนกว่าจะพ้นตำแหน่ง ตามที่พระราชบัญญัติที่ใช้ก่อนนี้

3) บทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน และมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

- 3.1) อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน
- 3.2) สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
- 3.3) ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ในการติดต่อหรือรับบริการกับภาครัฐ
- 3.4) รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อภาครัฐ เพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ
- 3.5) ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของภาครัฐ

3.6) ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย โดย
ผู้ใหญ่บ้านจะต้องทำเป็นตัวอย่างแก่ราษฎรด้วย

3.7) อบรมและชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ ความเข้าใจในข้อราชการ
และกฎหมาย ในการนี้สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

3.8) แจงให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์
เพื่อบำบัดปัดป้องภัยอันตรายสาธารณะ อันมาโดยฉุกเฉิน รวมทั้งช่วยเหลือบรรเทาทุกข์
ผู้ประสบภัย

3.9) จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็น
ประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง

3.10) ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงาน
เหตุการณ์ที่ไม่ปกติ ซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันและนายอำเภอทราบ

3.11) ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบ
แบบแผนภาครัฐที่ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

3.12) การจัดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยเหลือ แนะนำ และให้
คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารจัดการ
กิจกรรม ในหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรอื่น ๆ ทุกภาคส่วน

ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทาง
ราชการ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข แก่ประชาชนในตำบลหมู่บ้าน และเป็นผู้แทนประชาชนใน
ตำบลหมู่บ้านใน การติดต่อกับภาคส่วนต่าง ๆ ถึงแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตาม
สมัยจนปัจจุบันและต่อไปในอนาคต จะทำให้ภารกิจบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น
กรมการปกครองเป็นกรมกำกับดูแลกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ได้ช่วยเสริมศักยภาพให้ ผู้ใหญ่บ้านด้วย
การขยายเวลาการทำงานให้ถึง 60 ปี เพราะประสบการณ์จะช่วยสร้างเสริมความมั่นใจในการ
ทำงาน รวมทั้งปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและผู้ช่วยเหลือ
ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับ
ความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเท่าใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับการทำงานทุ่มเทกำลังใจ กำลังกาย ในการ
บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน ของผู้ใหญ่บ้าน (กรมการปกครอง. 2552 : 40-48)

ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ในการศึกษา

ตำบลท่าขอนยางเป็นเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดมหาสารคามมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้ (ที่ทำการกำนันตำบลท่าขอนยาง. 2553 : 4-13)

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้ง

ตำบลท่าขอนยาง ตั้งอยู่ทางทิศใต้สุดของที่ว่าการอำเภอกันทรวิชัยห่างจากตัวเมืองมหาสารคาม ประมาณ 6 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขต ดังนี้

1.2 เนื้อที่

โดยประมาณ จำนวน 38 ตารางกิโลเมตร หรือ จำนวน 24,263 ไร่

1.3 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป ตำบลท่าขอนยางส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก ไม่มีภูเขา อาณาเขตด้านทิศใต้ติดกับเขตอำเภอเมือง มีแม่น้ำชีซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดมหาสารคาม ไหล่ทางยาวตามเขตแดน ประมาณ 30 กิโลเมตร ส่วนพื้นที่ป่าเป็นลักษณะป่าโปร่งตามหัวไร่ปลายนา และป่าสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 10.85 ของจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดของตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ เขตพื้นที่ตำบลคันธารราษฎร์

ทิศใต้ ติดกับ เขตพื้นที่ตำบลเกิ้ง

ทิศตะวันออก ติดกับ เขตพื้นที่ตำบลขามเฒ่าพัฒนา

ทิศตะวันตก ติดกับ เขตพื้นที่ตำบลขามเรียง

1.4 จำนวนหมู่บ้าน 15 หมู่บ้าน

1.5 ประชากร

ประชากรทั้งสิ้น 8,005 คน แยกเป็น ชาย 3,895 คน หญิง 4,110 คน

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อหมู่บ้านและจำนวนประชากรในเขตตำบลท่าขอนยาง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ครัวเรือนทั้งสิ้น	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	ทั้งสิ้น
1	บ้านท่าขอนยาง	1,526	633	682	1,315
2	บ้านท่าขอนยาง	71	131	139	270
3	บ้านท่าขอนยาง	443	388	407	795
4	บ้านท่าขอนยาง	301	352	394	746
5	บ้านกุครอง	41	84	80	164
6	บ้านวังหว้า	93	154	156	310
7	บ้านคอนขม	111	161	184	345
8	บ้านคอนเวียงจันทร์	142	211	231	442
9	บ้านหัวขัว	185	335	339	674
10	บ้านไคร่นุ่น	137	245	280	525
11	บ้านท่าขอนยาง	137	161	156	317
12	บ้านคอนสวน	220	233	229	462
13	บ้านคอนเวียงจันทร์	176	257	287	544
14	บ้านไคร่นุ่น	128	279	265	544
15	บ้านหัวขัว	164	271	281	552
รวม		3,876	3,895	4,110	8,005

(สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลท่าขอนยาง.2553)

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 อาชีพ

2.1.1 อาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรม การรับราชการ

2.1.2 อาชีพรอง คือ การค้าขาย การรับจ้างทั่วไป

2.2 หน่วยธุรกิจในเขตตำบล คือ

2.2.1 ปิ๊มแก๊ส 1 แห่ง

2.2.2 ปิ๊มน้ำมันและก๊าซ 1 แห่ง

2.2.3 โรงสีข้าว 14 โรง

- 2.2.4 ตู้ซ่อมรถยนต์ 4 แห่ง
- 2.2.5 ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ 14 แห่ง
- 2.2.6 ร้านค้า/มินิมาร์ท 258 แห่ง
- 2.2.7 ร้านอาหาร 90 แห่ง
- 2.2.8 หอพัก 214 หอ
- 2.2.9 คลินิก 2 แห่ง
- 2.2.10 ร้านอินเทอร์เน็ต 19 ร้าน
- 2.2.11 ร้านซักอบรีด 14 ร้าน
- 2.2.12 ร้านเสริมสวย 30 แห่ง
- 2.2.13 ร้านทอง 3 แห่ง
- 2.2.14 ร้านขายยา 5 แห่ง
- 2.2.15 คลินิกรักษาสัตว์ 1 แห่ง

3. สภาพทางสังคม

3.1 การศึกษา

- 3.1.1 โรงเรียนประถมศึกษา 4 แห่ง
- 3.1.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา 2 แห่ง
- 3.1.3 มหาวิทยาลัย 1 แห่ง
- 3.1.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง
- 3.1.5 ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของทางราชการ 1 แห่ง

3.2 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- 3.2.1 วัด / สำนักสงฆ์ 9/2 แห่ง

3.3 การสาธารณสุข

- 3.3.1 สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน 2 แห่ง
- 3.3.2 อัตรการมีและใช้ส้วมราคน้ำ ร้อยละ 100
- 3.3.3 มีการจัดตั้ง อ.ส.ม. ทุกหมู่บ้าน

3.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- 3.4.1 ตู้ยามตำรวจชุมชนตำบลท่าขนอยาง 1 แห่ง
- 3.4.2 ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) 1 ศูนย์

4. มาตรฐานสากลพื้นฐาน

4.1 การคมนาคม

4.1.1 มีถนนสายหลัก ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 213 (มหาสารคาม -

กาฬสินธุ์)

4.1.2 มีถนน รพช.เดิม ระหว่างหมู่บ้าน 15 สาย

4.1.3 ถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นถนนคอนกรีตและบางส่วนเป็นถนน

ลูกรัง

4.2 การโทรคมนาคม

4.2.1 ตู้โทรศัพท์สาธารณะ 15 แห่ง

4.3 การไฟฟ้า

4.3.2 มีไฟฟ้าใช้ทุกหมู่บ้านรวม 15 หมู่บ้าน

4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

4.4.3 แม่น้ำชี, ลำห้วย 1/6 สาย

4.4.4 บึง,หนองอื่นๆ 17 แห่ง

4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

4.5.1 ฝาย 6 แห่ง

4.5.2 บ่อน้ำ 75 แห่ง

4.5.3 บ่อบาดาล 12 แห่ง

4.5.4 ดึงเก็บน้ำ 15 แห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษางานวิจัยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันสามารถเทียบเคียงกันได้ ดังนี้

สมาน รัตนสุทธิ (2535 : 76-79) ได้ศึกษาระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน : ศึกษากรณีอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย พบว่า

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านประสบปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านประสบปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่แต่ละด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีอายุ ประสบการณ์การทำงาน และรายได้แตกต่างกัน ประสบปัญหาการปฏิบัติงานแต่ละด้านในระดับที่ไม่แตกต่างกัน

พรเพ็ญ กาญจน์มณี (2541 : 95-99) ได้ศึกษาบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า

1. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บทบาทการพัฒนาท้องถิ่นการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและด้านพัฒนาอยู่ในระดับมาก

2. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีอายุต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

3. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีระดับการศึกษาต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาท้องถิ่น

ไม่แตกต่างกัน

4. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน

5. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กับกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ไม่ได้เป็นคณะกรรมการจัดทำแผนชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

ชุมพล ทองแย้ม (2548 : 94-97) ได้ศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านภายใต้ นโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ศึกษากรณี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีความรู้ความเข้าใจใน ระเบียบข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับมาก และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มี วาระการดำรงตำแหน่งและระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่โดยรวมไม่แตกต่างกัน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเห็นด้วยกับการกระจายอำนาจ ผู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ในขณะเดียวกันยังคงต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมและ ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นาकिन ปทุมชาติพัฒน์ (2548 : 63-65) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามบทบาทของ ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

1. การดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอวาปีปทุม จังหวัด มหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน และด้านการบริการ โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกในรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านการบริการ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการปกครอง และการรักษาความสงบเรียบร้อยและด้านการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขต อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในเขตอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม ที่มี เพศ อายุ การศึกษา แตกต่างกัน พบว่า

2.1 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีเพศแตกต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีอายุแตกต่างกัน คือ อายุ 20-29 ปี 30-39 ปี 40-49 ปี และ 50 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

2.3 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ระดับ ประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า และระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการดำเนินงานตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะการดำเนินการตามบทบาทของผู้ใหญ่บ้านในเขต อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านเห็นว่าปัญหา เกี่ยวกับการดำเนินงาน คือ ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านเหมือนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ว่างตัวไม่เป็นกลาง ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน คือ ผู้ใหญ่บ้านควรวางตัวให้เป็นกลาง ควรเสียสละเวลา บริการประชาชนในการช่วยเหลือติดต่อราชการมากขึ้น รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณ ให้ ผู้ใหญ่บ้านมีงบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้านมากขึ้น

สถาบันดำรงราชานุภาพ (2552 : 27-31) สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทยร่วมกับ สำนักบริหารการปกครองท้องที่ กรมการปกครองได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เหมาะสมในอนาคต ได้ชี้ให้เห็นว่าบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึง

ฉบับที่ 12 พุทธศักราช 2552 และตามกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งพบว่าบทบาทที่เป็นอยู่ตามกฎหมาย
ที่กำหนด ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติจริงหรือสามารถปฏิบัติได้อยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกด้านและได้เสนอ
บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ควรจะเป็นในอนาคต โดยให้ความสำคัญตามลำดับ คือ

1. บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย
2. บทบาทด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. บทบาทด้านการทะเบียนต่าง ๆ
4. บทบาทด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (ภัยธรรมชาติและภัยพิบัติ)
5. บทบาทด้านอื่น ๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY